

Поляризация на диелектриците

Въпроси 3 и 4

*Диелектрични
свойства на
материалите*

Съдържание

- ◆ Основни определения.....●
- ◆ Видове поляризации.....●
- ◆ Температурна зависимост.....●
- ◆ Честотна зависимост.....●

Диелектрици

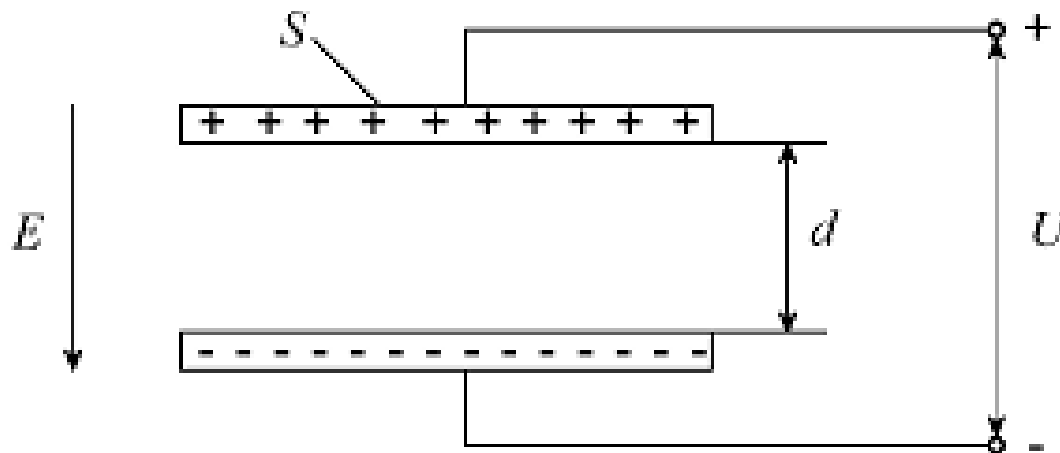
Имат голяма ΔW и голямо $\rho \Rightarrow$ не провеждат ток

$\Rightarrow$ използват се като изолатори

Натрупват заряд $\Rightarrow$ използват се за кондензатори

I. Основни определения

1. Относителна диелектрична проникваемост ϵ_r

Във вакуум

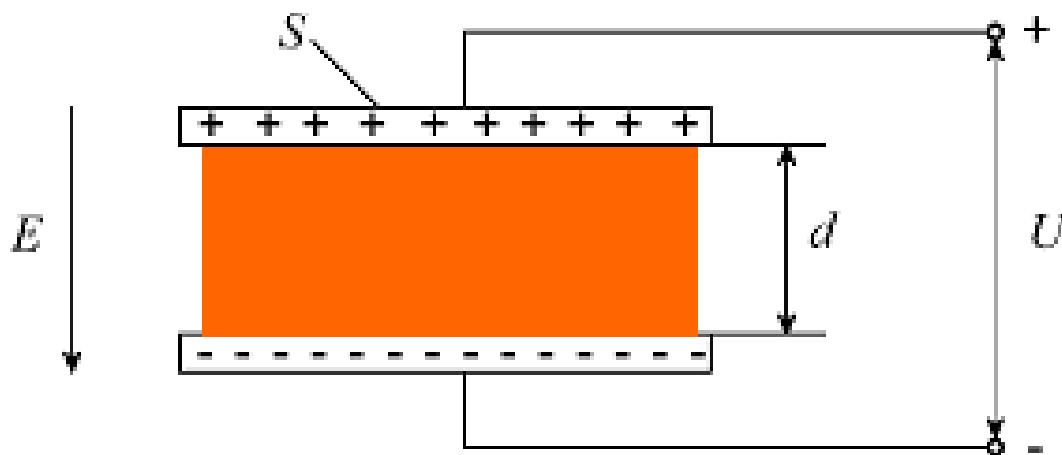
$$Q_0 = C_0 U$$

$$C_0 = \epsilon_0 \frac{S}{d}$$

I. Основни определения

1. Относителна диелектрична проникваемост ϵ_r

При поставянето на диелектрик в електрическо поле, в него се натрупват заряди поради:

- ✓ Индуциране на електрически диполи и ориентирането им по посока на полето.
- ✓ Ориентиране на съществуващите диполи по посока на полето.

I. Основни определения

1. Относителна диелектрична проникваемост ϵ_r

Общият заряд

$$Q = C.U \qquad C = \epsilon_r C_0 = \epsilon_r \epsilon_0 \frac{S}{d}$$

$$\epsilon_r = \frac{Q}{Q_0} = \frac{C}{C_0}$$

$$\epsilon_r > 1$$

I. Основни определения

2. Определения за поляризация

- ❖ Поляризацията е **състояние** на диелектрика, което се характеризира с това, че електрическият момент на макроскопичен обем от него е отличен от нула.
- ❖ Поляризацията представлява **процес** на изместване на еластично свързаните електрически заряди в диелектрика и ориентиране на диполните молекули.

I. Основни определения

3. Поляризация P

В резултат на поляризацията всяка градивна частица на диелектрика придобива електрически момент p_i

$$P = \frac{\sum_{i=1}^n p_i}{V}$$

Ако поляризацията на диелектрика е нула, това не винаги означава, че в диелектрика не съществуват диполи, тъй като P и p_i са векторни величини (с определена посока).

I. Основни определения

3. Поляризация P

Уравненията на Максвел дават връзката между интензитета E и индукцията D на електрическо поле:

$$D_0 = \varepsilon_0 E$$

$$D = \varepsilon_r \varepsilon_0 E$$

(полето се разпространява еднородно в линейни материални среди)

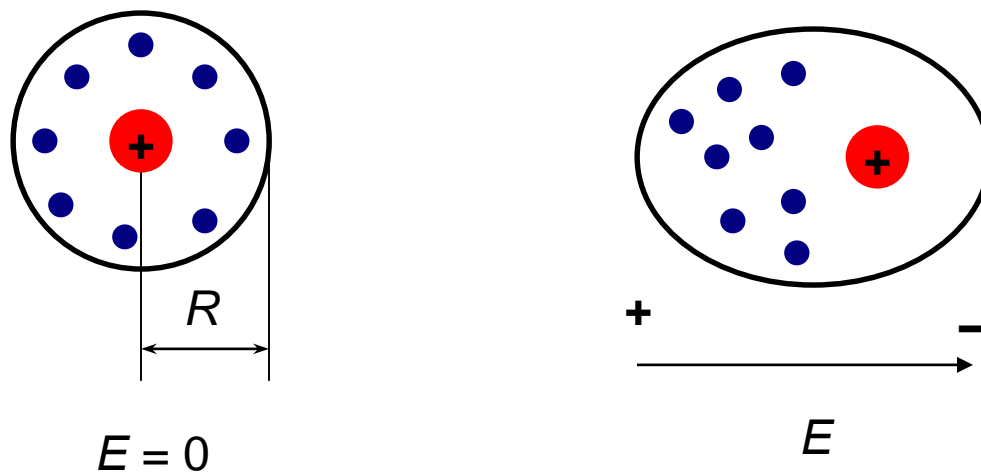
$$P = D - D_0 = \varepsilon_0 (\varepsilon_r - 1) E = \varepsilon_0 \kappa_r E$$

II. Видове поляризации

1. Бързи поляризации (без загуби)

1.1. Електронна поляризация

Еластично изместване и деформация на електронния облак на атома

Тъй като изместването е на малки разстояния (по-малки от атомния радиус R), то се извършва за много кратко време.

Проявява се във всички диелектрици.

II. Видове поляризации

1. Бързи поляризации (без загуби)

1.1. Електронна поляризация

$$P_E = N \cdot \alpha_E \cdot E$$

N – брой атоми в единица обем;

$\alpha_E = 4\pi\epsilon_0 R^3$ – поляризуемост на атома

$$P_E = \epsilon_0 (\epsilon_{rE} - 1) E = N \cdot \alpha_E \cdot E$$

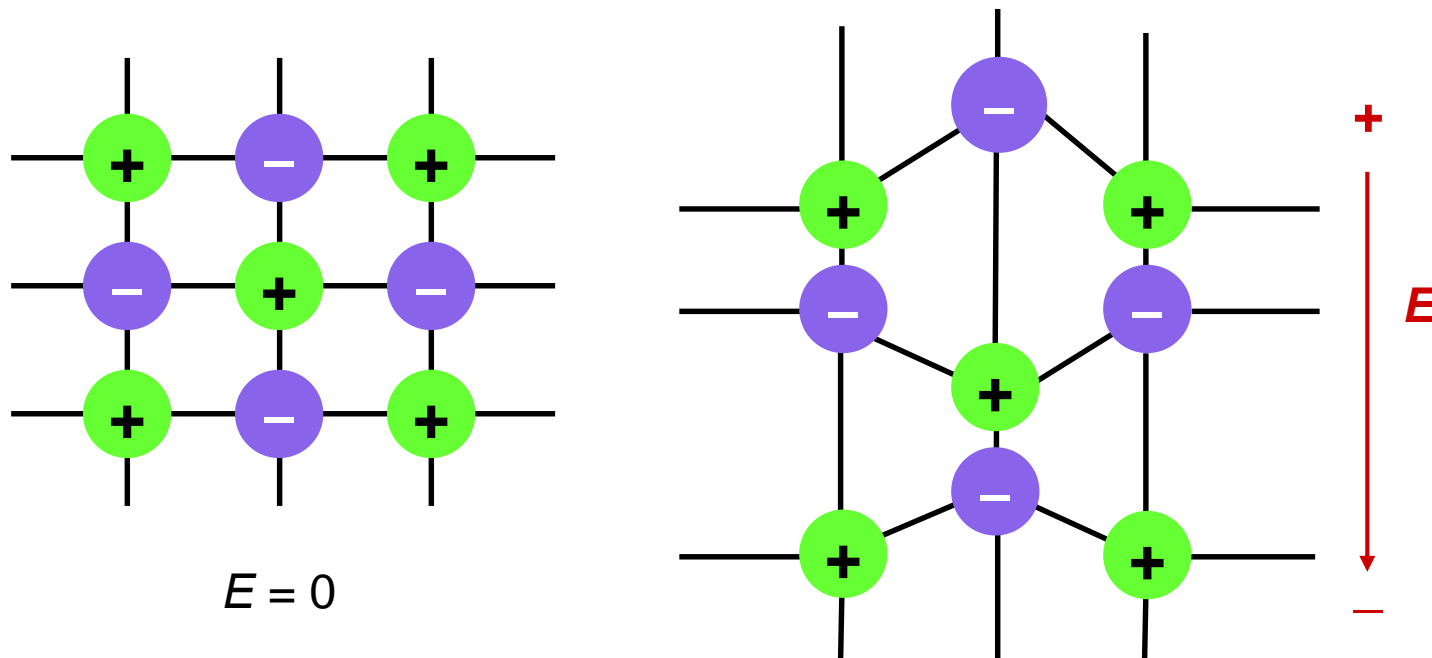
$$\epsilon_{rE} = 1 + \frac{N \cdot \alpha_E}{\epsilon_0}$$

II. Видове поляризации

1. Бързи поляризации (без загуби)

1.2. Йонна поляризация

Противоположно изместване на положителните и отрицателните йони на малки разстояния

Наблюдава се в кристални йонни вещества с плътна опаковка на йоните (NaCl)

II. Видове поляризации

1. Бързи поляризации (без загуби)

1.2. Йонна поляризация

$$P_{\text{й}} = N \cdot \alpha_{\text{й}} \cdot E$$

$$\epsilon_{r\text{й}} = 1 + \frac{N \cdot \alpha_{\text{й}}}{\epsilon_0}$$

$$\alpha_{\text{й}} = \frac{q^2}{k_{\text{ЕЛ}}}$$

където $k_{\text{ЕЛ}}$ е коефициент на еластичност;
 q – заряд на йона.

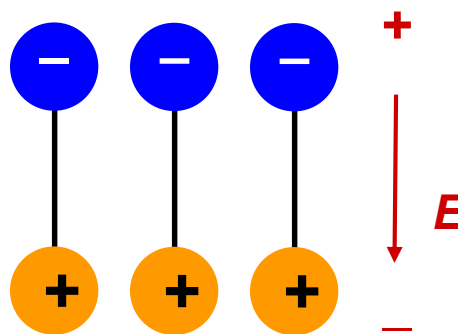
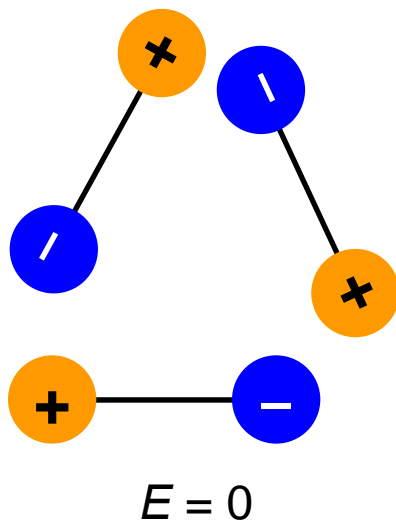

II. Видове поляризации

2. Бавни поляризации (със загуби)

2.1. Диполна поляризация

Ориентиране на диполите под влияние на външно електрическо поле.

Наблюдава се в материали изградени от полярни молекули (постоянни диполи).

II. Видове поляризации

2. Бавни поляризации (със загуби)

2.1. Диполна поляризация

$$\alpha_{\text{д}} = \frac{p_{\text{д}}^2}{3kT}$$

където $p_{\text{д}}$ е електрически момент на дипола;
 T – температура;
 k – константа на Болцман.

II. Видове поляризации

2.1. Диполна поляризация

След премахване на полето поляризацията намалява по закона

$$N_t = N_0 e^{-\frac{t}{\tau}}$$

където N_t е броят на ориентираните диполи след време t ,

N_0 – броя на ориентираните диполи в началния момент;

τ – време за релаксация.

диполно-релаксационна

τ е времето за възстановяване на хаотичното разположение на диполите след премахване на полето поради тяхното топлинно движение.

$$\tau = \frac{1}{\omega_0}$$

където ω_0 е честотата на топлинните колебания на диполите

II. Видове поляризации

2. Бавни поляризации (със загуби)

2.2. Структурна поляризация

Появява се в многофазни (нееднородни) диелектрици, в които има и проводящи слоеве.

При прилагането на поле, свободните заряди се преместват и концентрират по границите на различните фази.

Бавна, защото се получава в резултат на преместване на макрообемни части.

II. Видове поляризации

2. Бавни поляризации (със загуби)

2.3. Йонно-релаксационна поляризация

Йонна поляризация в диелектрици с неплътна опаковка на йоните, където изместванията са на по-големи разстояния.

2.4. Електронно-релаксационна поляризация

Резултат от намиращите се в структурата на материала “дефектни” електрони и дупки.

2.5. Резонансна поляризация

Наблюдава се при много високи честоти на външното поле, които съвпадат с механичната резонансна честота на изграждащите структурата частици.

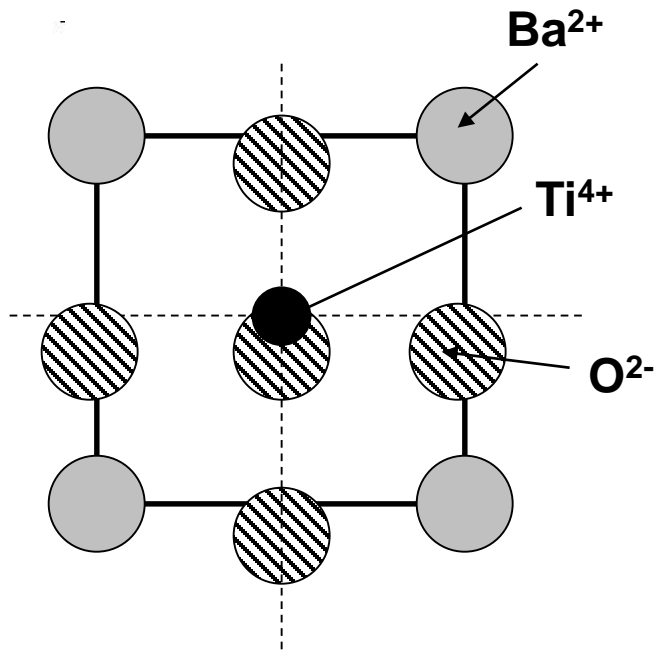
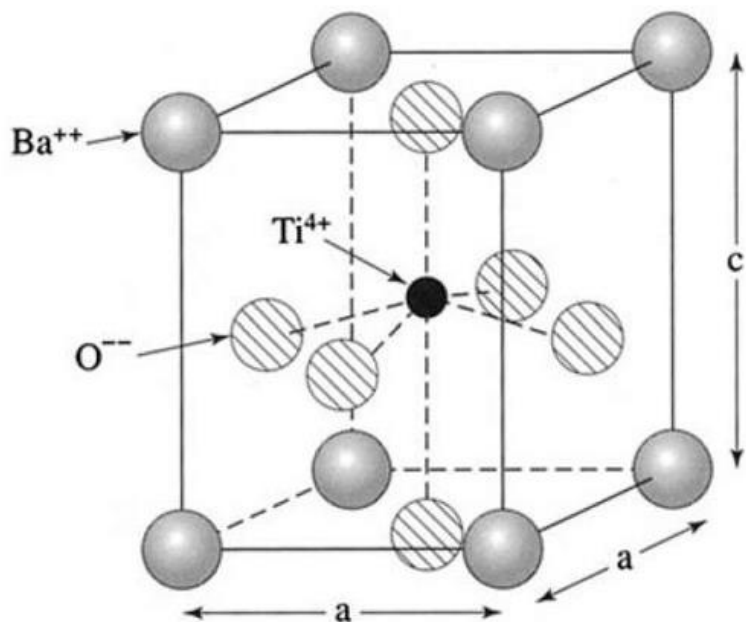
В реален диелектрик могат да се проявят повече от един вид поляризации.

II. Видове поляризации

3. Спонтанна поляризация

Представител е бариевия титанат BaTiO_3 , който има тетрагонална кристална решетка

Този тип кристална решетка е несиметрична, т. е. има изместване на електрическите заряди, което я превръща в дипол.

II. Видове поляризации

3. Спонтанна поляризация

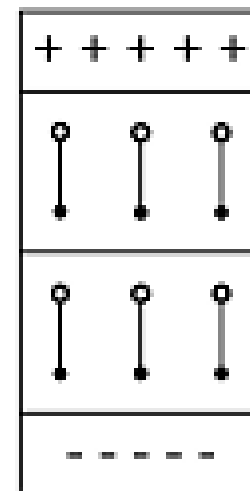
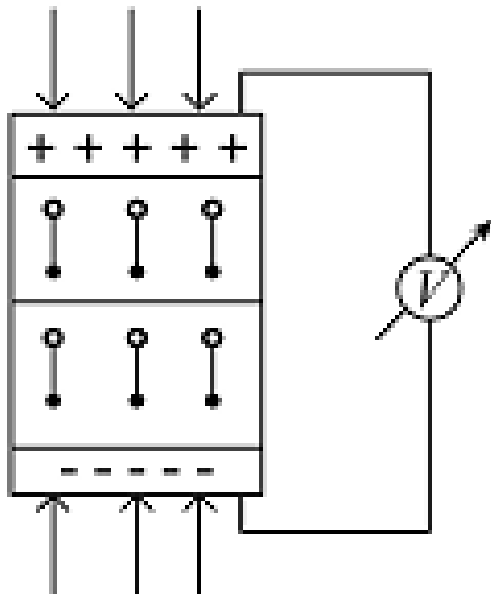
Области с еднакво ориентирани диполни кристални клетки се нарича домен.

Доменната структура определя нелинейността на поляризацията.

II. Видове поляризации

Пиезоелектричество

Диполните моменти на единичните кристали се ориентират предимно в една посока в резултат на поляризацията.

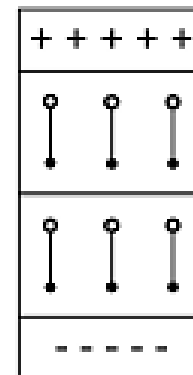
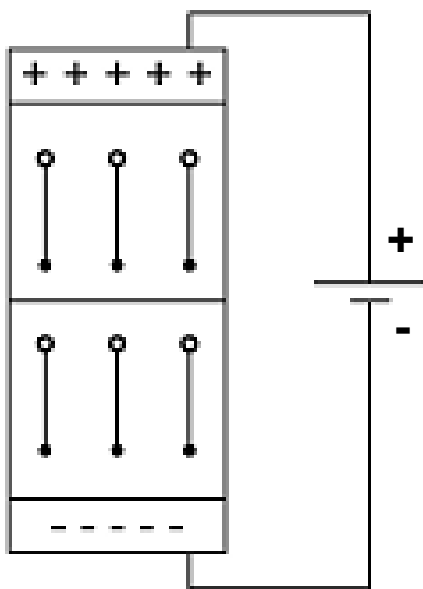

При механично въздействие върху кристала се получава скъсяване или удължаване на рамото на единичните диполни моменти – изменя се потенциалната разлика.

Прав пиезоефект – механичното въздействие се преобразува в електрически сигнал

II. Видове поляризации

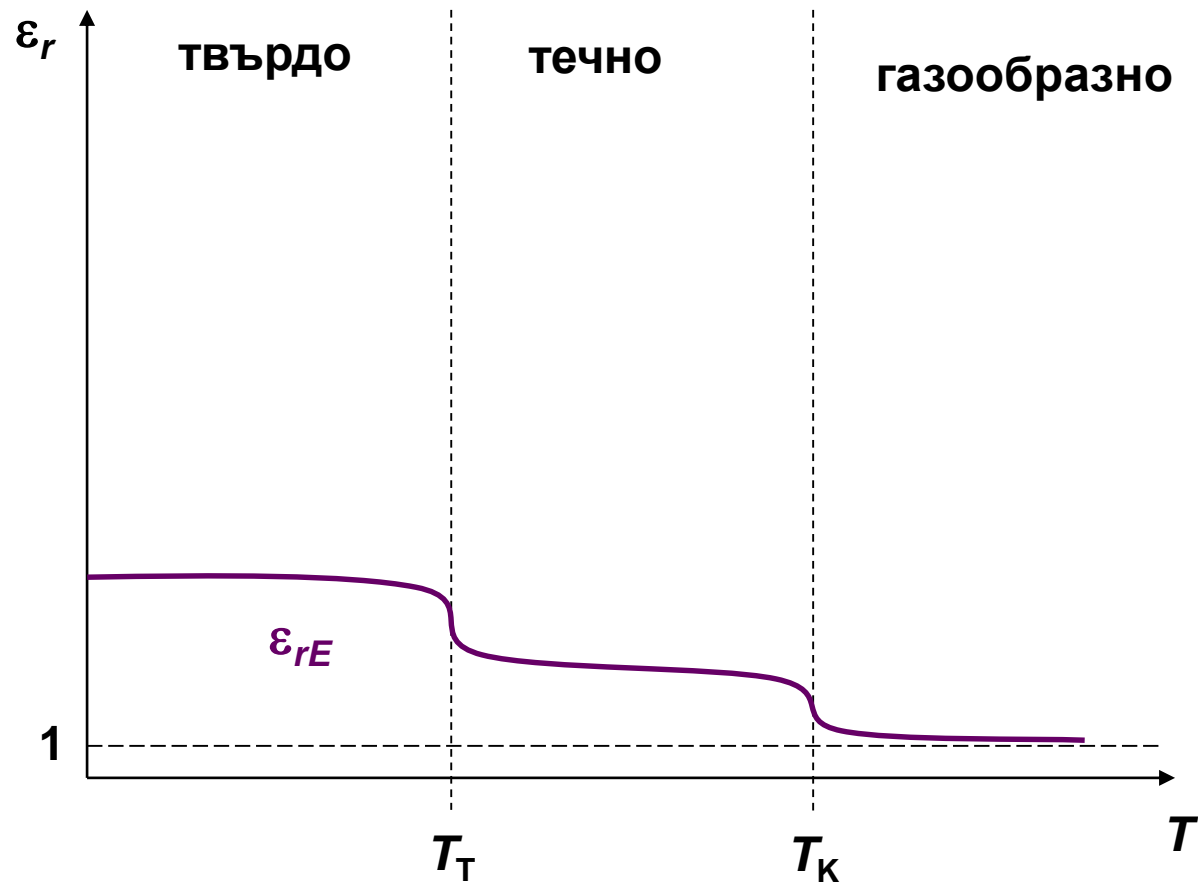
Пиезоелектричество

При прилагане на електрическо поле по посока на ориентираните кристали увеличеният заряд в краищата предизвиква разтягане на диполите или удължаването на кристала.

Обратен пиезоефект – електрическото въздействие се преобразува в механично изменение

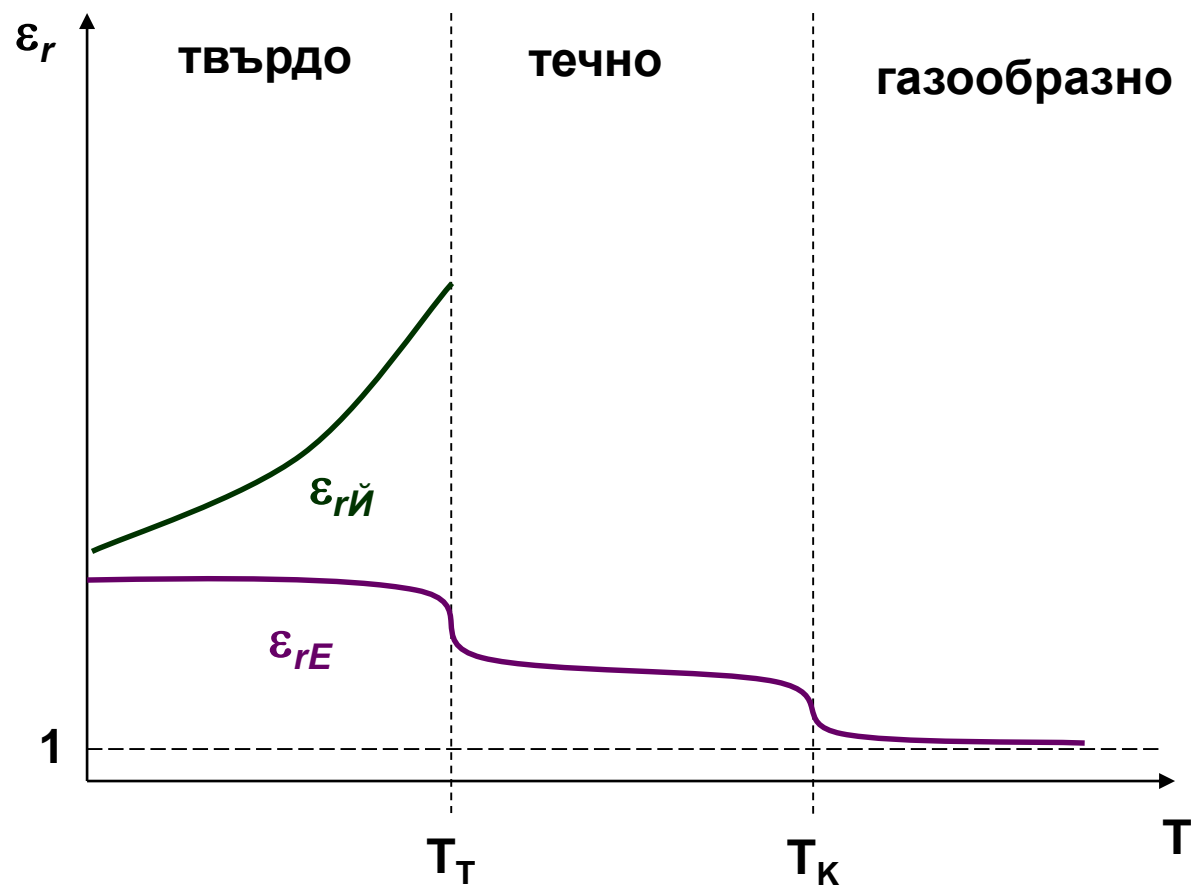
III. Температурна зависимост

$\epsilon_r E$ – при промяна на агрегатното състояние най-често обемът се разширява $\Rightarrow$ броят на частиците на единица обем N намалява.

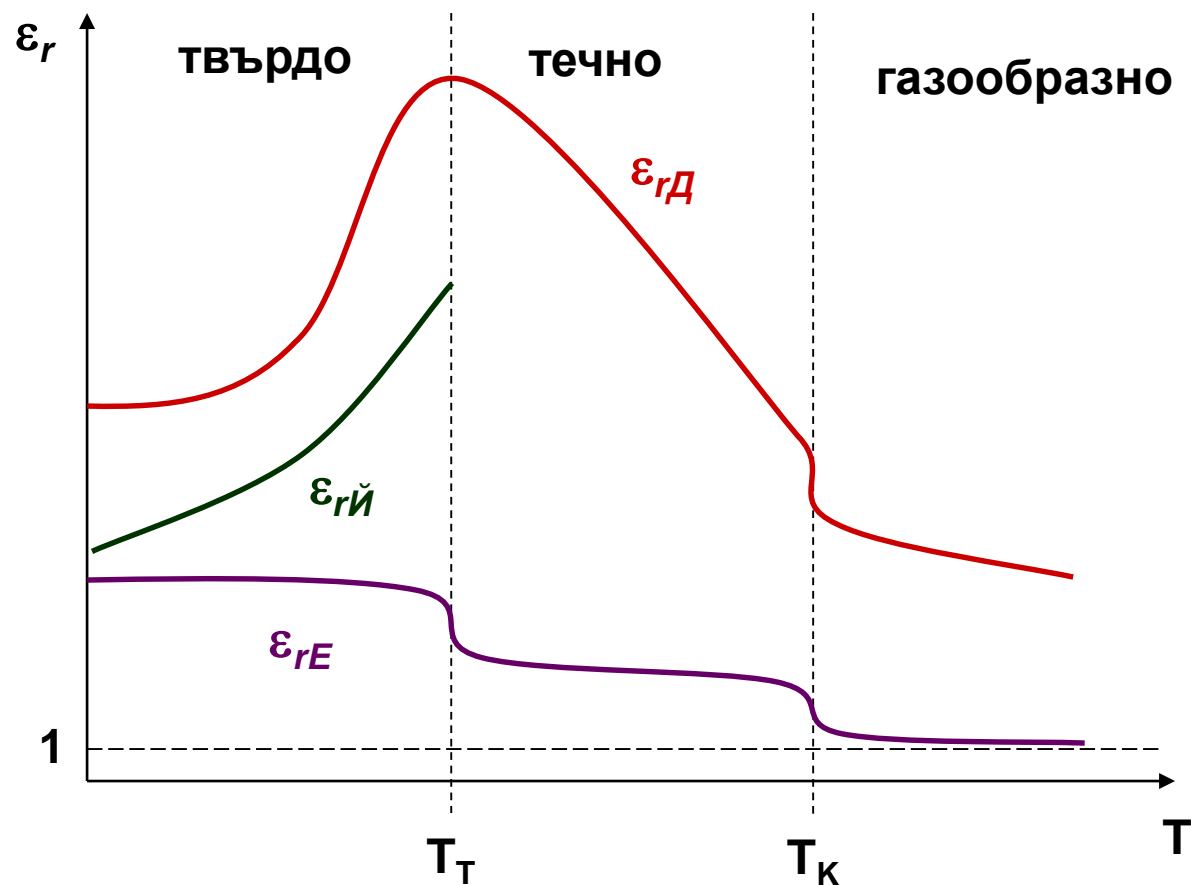

III. Температурна зависимост

ϵ_{rY} – с увеличаване на T силата на връзките между йоните намалява и те се изместват на по-големи разстояния.

III. Температурна зависимост

$\epsilon_{rД}$ – повишаването на T води до отслабването на силите на триене, като така се облекчава ориентирането на диполите ($\Rightarrow \epsilon_r$ се увеличава), но от друга страна се увеличава енергията на таплинното им движение ($\Rightarrow \epsilon_r$ намалява).

IV. Честотна зависимост

Поляризационни процеси в променливо електрическо поле

Комплексна диелектрична проникваемост

$$\varepsilon_r = 1 + \frac{N \cdot \alpha}{\varepsilon_0}$$

IV. Честотна зависимост

Поляризационни процеси в променливо електрическо поле

Комплексна диелектрична проникваемост

$$\dot{\epsilon}_r = 1 + \frac{N \cdot \dot{\alpha}}{\epsilon_0}$$

IV. Честотна зависимост

Поляризационни процеси в променливо електрическо поле

Комплексна диелектрична проницаемост

$$\dot{\epsilon}_r = 1 + \frac{N \cdot \dot{\alpha}}{\epsilon_0}$$

Поляризуемост при променливо електрическо поле:

$$\dot{\alpha} = \frac{\alpha_0}{1 + j\omega\tau}$$

където α_0 е поляризуемостта при постоянно поле;
 ω – кръгова честота на полето;
 τ – време за релаксация

$j \equiv i$ – имагинерна единица

IV. Честотна зависимост

$$\dot{\varepsilon}_r = 1 + \frac{N\alpha_0}{\varepsilon_0(1 + \omega^2\tau^2)} - j \frac{N\alpha_0\omega\tau}{\varepsilon_0(1 + \omega^2\tau^2)}$$

ε_r

Загуби

$$\operatorname{Re}[\dot{\varepsilon}_r] = \varepsilon_r = 1 + \frac{N\alpha_0}{\varepsilon_0(1 + \omega^2\tau^2)}$$

IV. Честотна зависимост

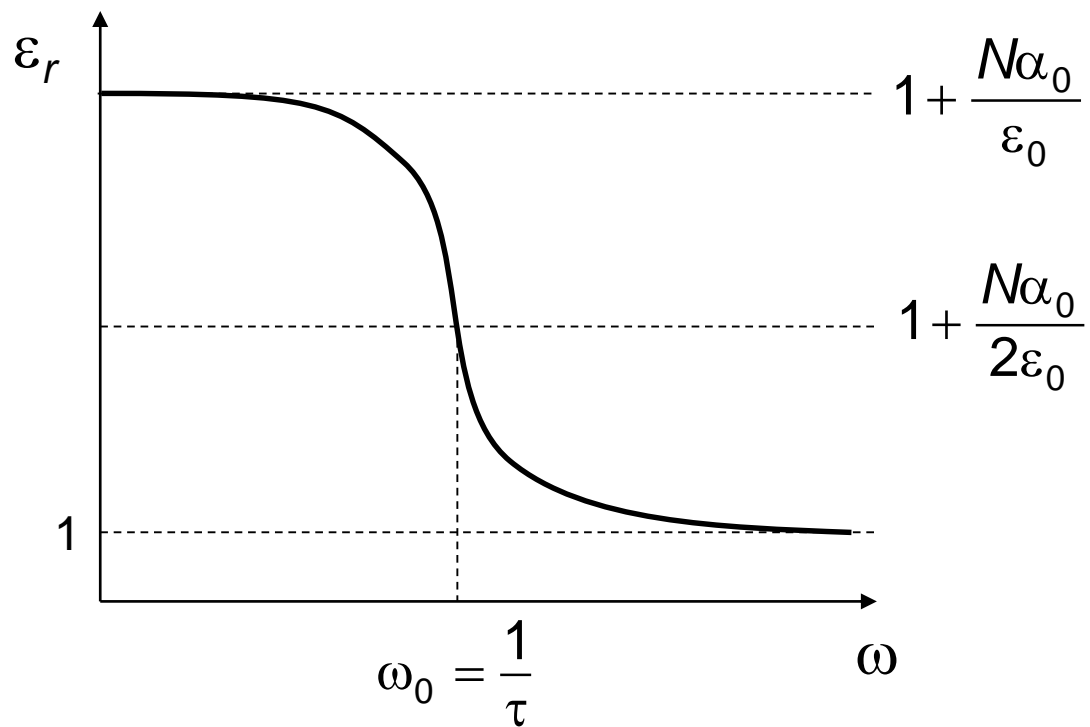
$$\varepsilon_r = 1 + \frac{N\alpha_0}{\varepsilon_0(1 + \omega^2\tau^2)}$$

Ако $\omega \rightarrow 0$ то $\varepsilon_r \rightarrow 1 + \frac{N\alpha_0}{\varepsilon_0}$

Ако $\omega \rightarrow \infty$ то $\varepsilon_r \rightarrow 1$

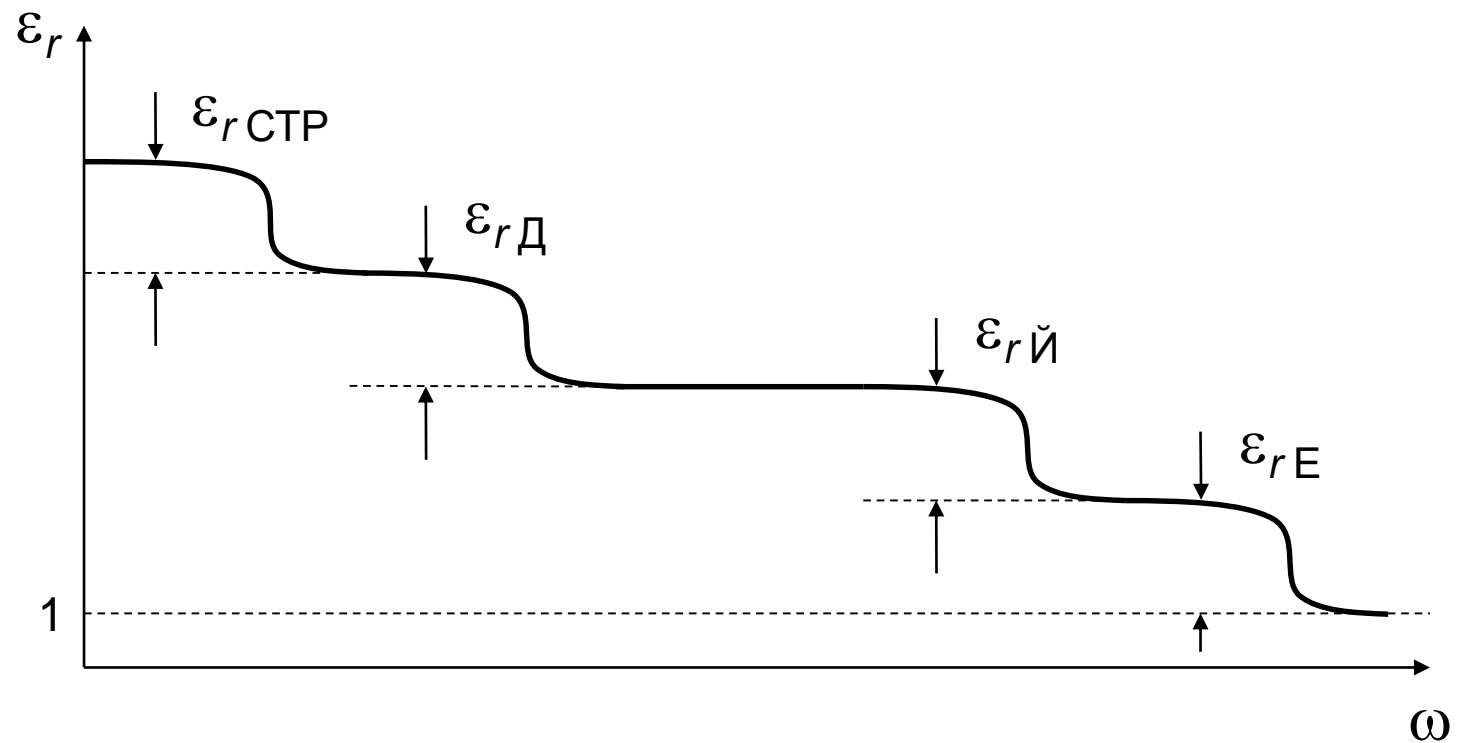
Ако $\omega = \omega_0 = \frac{1}{\tau}$ то $\varepsilon_r = 1 + \frac{N\alpha_0}{2\varepsilon_0}$

IV. Честотна зависимост

При честоти по-големи от ω_0 поляризационният процес не може да следва изменението на интензитета на полето и поляризацията намалява.

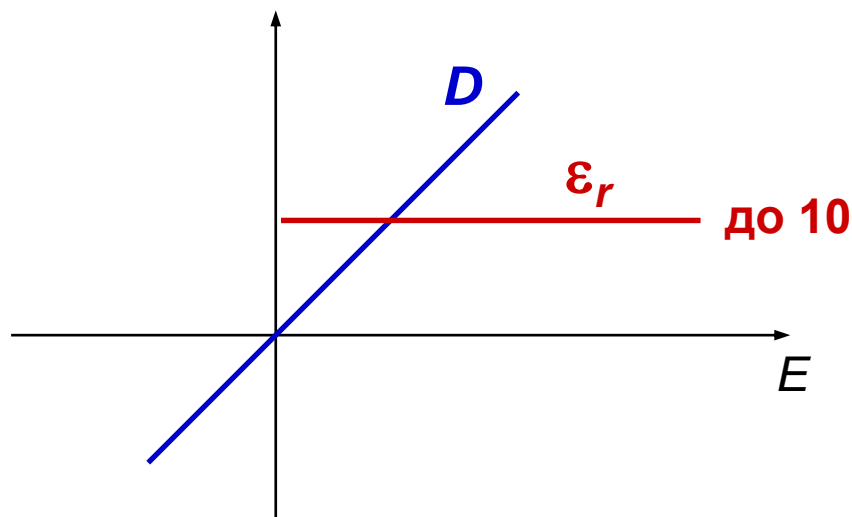
IV. Честотна зависимост

V. Класификация на диелектриците

1. Според механизма на поляризация

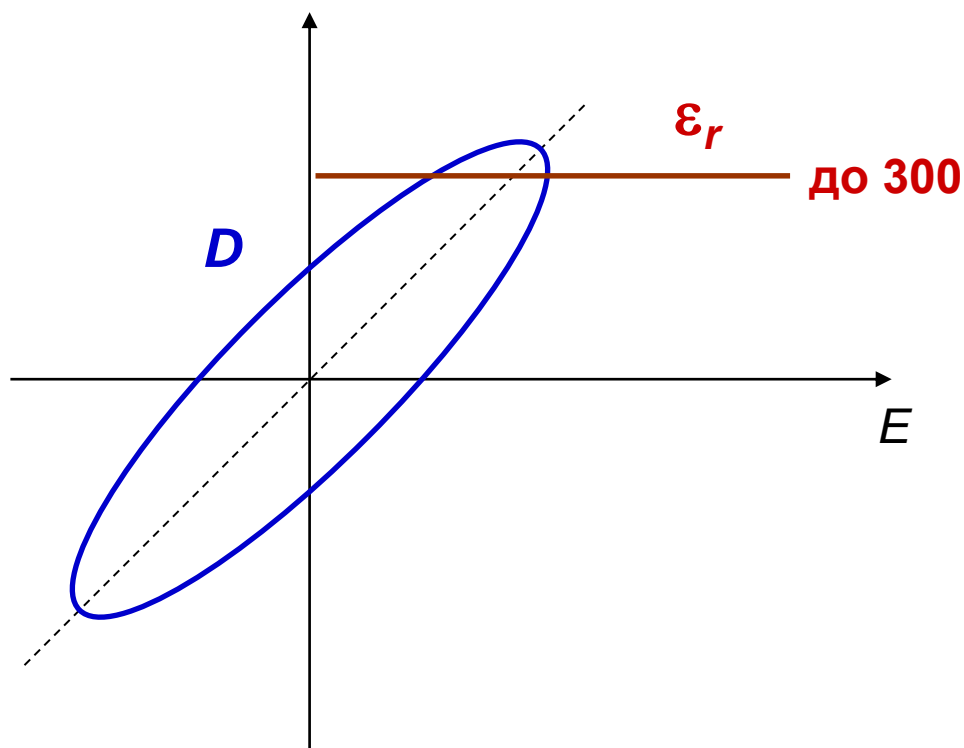
1.1. Линейни без загуби – в тях се проявяват електронна и йонна поляризация

V. Класификация на диелектриците

1. Според механизма на поляризация

1.2. Линеини със загуби – електронна и релаксационни поляризации

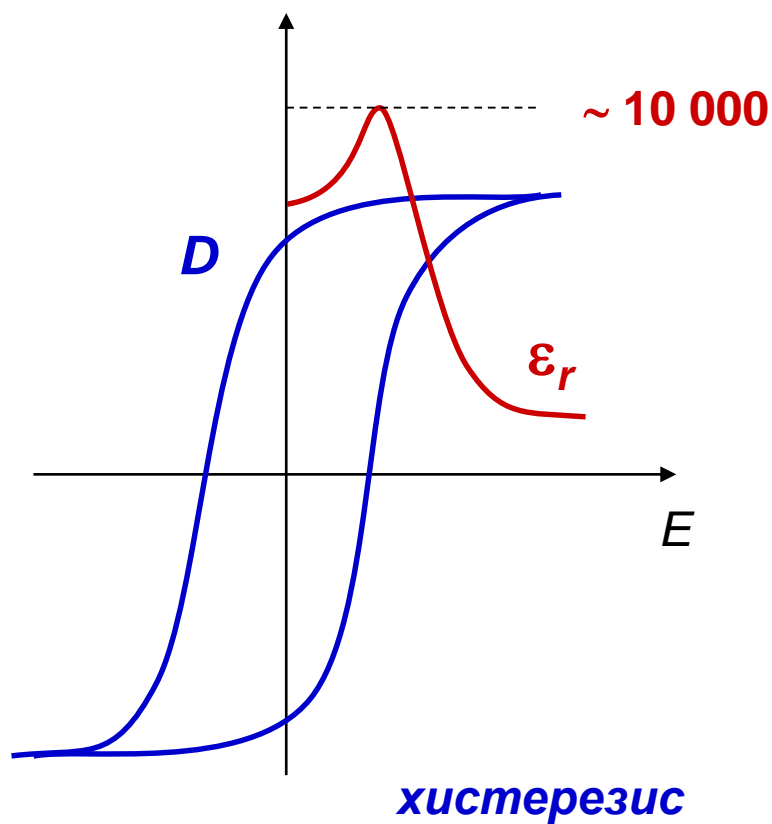

V. Класификация на диелектриците

1. Според механизма на поляризация

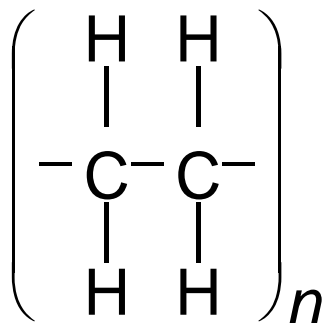
1.3. Нелинейни – спонтанна поляризации

V. Класификация на диелектриците

2. Според строежа

2.1. Неполярни – състоят се от неполярни молекули

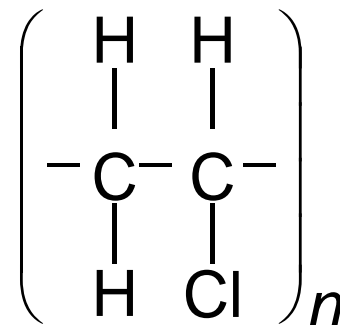
полиетилен

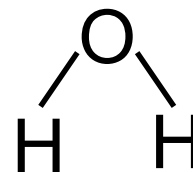
въглероден диоксид

**електронна
поляризация**

2.2. Полярни – състоят се от полярни молекули (диполи)

поливинилхлорид

вода

**електронна и диполна
поляризация**

V. Класификация на диелектриците

2. Според строежа

2.3. Йонни вещества – твърди диелектрици с йонна кристална решетка

2.3.1. С плътна упаковка на йоните – кварц, корунд и др.

В тях се проявява електронна и йонна поляризации

2.3.2. С неплътна упаковка на йоните – стъкла, мрамор и др.

В тях се проявява електронна и йонно-релаксационна поляризации

VI. Влияние на агрегатното състояние

Газообразните диелектрици имат малка плътност, поради което

$$\varepsilon_r \rightarrow 1$$

Основно се проявява електронната поляризация.

При нарастване на налягането нараства и ε_r защото нараства плътността им.

Течните и **твърдите** диелектрици имат по-големи ε_r от тази на газообразните.

В тях се проявяват всички видове поляризации.